

Mit Ur

Af Aage Mikkelsen, Silkeborg

Denne overskrift har ikke noget at gøre med hvad klokken er.

Derimod har overskriften noget at gøre med, at jeg gerne i det efterfølgende vil prøve at skrive noget om den ældste del af min familie. (Som jeg kender til.)

Ur er en sumerisk oldtidsby, nævnt i det gamle testamente som Abraham's hjemstavn.

Abraham nævnes som det israelske folks stamfader. Navnet betyder i øvrigt »fader til en mængde«.

Hvem var så min Abraham, og hvor ligger mit Ur?

Ja, min Abraham i lige mandslinie hed Poul Madsen Kjær(k). Mit Ur har ligget og ligger på

Thyholm i egnen omkring Hvidbjerg. Jeg har besøgt egnen flere gange, og også fundet navnene på nogle gårde, som jeg senere vil vende tilbage til.

Et meget smukt sted på denne egn er der hvor »Helligkilde« ligger. Se foto. Jeg kan anbefale at tage hen og se denne kilde, hvis man har tid og lejlighed. Det er fascinerende at se på, hvordan det rene klare kildevand vælder op fra bunden af kilden. Det er i øvrigt utænkeligt, at Poul Madsen Kjær ikke skulle have kendt denne lokalitet. Lidt sjovt at tænke på.

I den forbindelse lige en lille sidebemærkning. Jeg har læst om - jeg ved ikke hvor mange kilder i Danmark - men jeg har, så vidt jeg

Helligkilden ved Helligkildegård.

erindrer aldrig læst om en, som ikke var - hellig. Helligkilde har sikkert eksisteret allerede da den første jæger- og fiskerbefolkning efter istiden kom til disse egne.

I året 1360 (det er meget længe siden - den gang var Valdemar Atterdag konge i Danmark) nævnes den i et biskopbrev vedrørende gods, tilhørende Vestervig kloster, som »Hellekiold marck« i Hvidbjerg sogn. Endnu omkring 1880 søgtes kilden Sct. Hans aften. Iøvrigt har kilden tidligere været så vandrig, at den kunne drive en vandmølle. Ved hjælp af opstemning - naturligvis.

Tilbage til Poul Madsen Kjær.

Det var ikke blot et fremragende slægtsforskningsarbejde at finde tilbage til Poul Madsen Kjær. For mig at se, var det slægtsforskningsarbejde, men - kombineret med et eminent stykke detektivarbejde.

Altså kan det fastslås, at min Abraham i lige mandslinie hed Poul Kjer(k).

Nu skal vi have fru Anna Overgaard - Hindsels - på banen. Det er just Anna Overgaard, som fandt - the missing link - tilbage til Poul Kjer.

Herom skriver Anna Overgaard til mig i et brev fra den 7/9 1984 som følger:

»Som svar på Deres brev af 5/9 skal jeg gerne give lidt videre af, hvad jeg ved om Poul Kjer(k). Jeg er selv meget interesseret i Chr. Poulsen Helligsøe (som er en søn af Poul Madsen Kjær - AaM's bem.) og hans afstamning, og har brugt megen tid på at finde frem til, hvem hans forældre var. Noget der støttede mig i min formodning var kirkebogens oplysning om Chr. Poulsen Helligsø's giftermål med Mette Christensdatter. Der står nemlig: 22 p. trin. 1731 ægteviede (i Hvidbjerg) Christen Kjær og Mette Christensdatter.

1732 får Christen Kjær en datter - Johanne som dør 6 uger gammel. Siden blev han i kirkebogen nævnt som Chr. Poulsen eller Helligsøe.

Af de mange børn fra hans 3. Ægteskab er der kun et par af pigerne, jeg ikke ved noget om. Men det kan jo komme.

Det er Dem sikkert bekendt, at Christen Kjær havde en søster Johanne. (nej kære læser -

og Anna Overgaard - det var mig ikke bekendt - Anna Overgaards niveau er alt for højt for mig) .

»Johanne« - blev for øvrigt som fadder kaldt Johanne Kjær. Godt set Anna Overgaard !

»Johanne« blev gift med Christen (Larsen) Hedegaard fra Refs Hedegaard, antagelig søn af Lars Madsen i Hedegaard. Johanne og Chr. Hedegaard bor først i Semb, men flytter siden til Odgaard i Lyngs, hvor jeg går ud fra, at Mads Larsens kone er fra.«

Såvidt Anna Overgaard i denne omgang, men hende vender vi tilbage til, ikke én, men flere gange i min lille beretning.

Ifølge min gamle historielærer er der i verdenshistorien sket to ting af væsentlig betydning. Verdenshistorien kan således i en vis forstand, fortælles på et minuts tid. Det første væsentlige der sker er, at nogle nomader som befandt sig i området imellem Eufrat og Tigris slog sig ned og blev fastboende. Det andet er indførelsen af industrialiseringen i England i 1800 tallet. Sådan!

Det er ikke min måde at fortælle historie på, så jeg vender tilbage til min noget mere detaljerede familiekronike.

Tilbage til Poul Kjer(k). Det er meget sparsomme oplysninger der findes om ham. Anna Overgaard skriver:

»Det første, som jeg med sikkerhed ved om ham er, at han i året 1688 omtales som fæster af et par steder, som ejes af herr Peder Hvidbjergs arvinger. (Peder Hvidbjerg var præst og provst i Hvidbjerg).

Det første sted af hartk. 1 - 7 - 0 - 1. Det andet sted 2 - 5 - 1 - 2.

Da Christen Kjær (Poul Madsen Kjær's søn) iboende gård i 1766 (i Semb) netop er af hartk. 2 - 5 - 1 - 2 må man kunne gå ud fra, at det er den samme ejendom, som faderen havde. Jeg gætter på at det er det senere matr. nr. 3. »Det gætter jeg også på, når Anna Overgaard gør det.«

Anna Overgaard, Hindsels fortsætter, som følger:

»Et skifte efter Poul Kjær har jeg ikke, men i skiftet efter Chr. Poulsens 2. Kone, Maren Pedersdatter i 1766 ses omtalt et skøde, udgi-

vet af salig Poul Madsen Kjærs hustru, Anna Nielsdatter af Semb i Hvidbjerg sogn dateret 24. August 1731, hvoraf det ses, at stervboet derefter er ejere af hartk. 1 td. udi en ødegård her i Semb kaldet Olufsgaard.

Den 20/11 1699 får Poul Madsen Kjær fæstebrev på hartk. 1-7-0-1 af Jørgen Schytte (provstigods).«

Anna Overgaard slutter brevet til mig således:

Tilbage er jo flere ubesvarede spørgsmål.

Hvor kommer Helligsønavnet fra? Chr. Poulsen Helligsøe er jo født i Semb ca. 1708 når faderen allerede i 1699 har en gård der. Hvad med Kjær-navnet eller Kjer? Der var ganske vist fra ældre tid noget, der hed »Volskjær« = Oleskjær i Semb. Kan det have med Olufsgaard og Kjær at gøre? »Det kan det nok.« (Aa. M's bem.)

Hvor fik Chr. Poulsen Helligsø sin velstand fra? Han havde jo meget jordegods. Han havde blandt meget andet også ejet Dalgaard i Refs, hvor datteren Johanne (gift med Poul Pedersen) kom til at bo.

Min kommentar til spørgsmålet om, hvor Chr. Poulsen Helligsøe's jordegods kom fra, vil jeg helst formulere som et spørgsmål. Kan han have giftet sig til noget af det?

Så vidt jeg ved, er det aldrig blevet undersøgt, og jeg føler mig ikke kompetent til at gøre det. Anna Overgaard skriver videre:

»Jeg har en formodning om, at Chr. P. H.'s 2. Kone Maren Pedersdatter var fra Dalgaard.« Hvor mon den ligger? Jeg har aldrig boet i Thy.

Som det vil fremgå af ovenstående, tilkommer æren for at disse oplysninger er kommet frem ikke mig, men derimod Anna Overgaard. Når jeg bringer disse oplysninger frem her, er det fordi, jeg mener, at de er af en så fremragende kvalitet - set med lokalhistoriske øjne - at de efter min mening bør komme en større kreds af Årbogen's læsere til kendskab. Der er naturligvis en risiko for, at det højst kan interessere eventuelle slægtsforskere, men den risiko løber jeg så.

Poul Madsen Kjær døde i Semb i 1731. Hvor han er født vides ikke. Kan man måske forestille sig, at han på en eller anden måde har

haft tilknytning til Helligsø, så det er der fra navnet stammer ?

Hvis vi går lidt tættere på Christen Poulsen Helligsøe, så kan vi i et skifte efter hans 2. kones død læse følgende:

»Anno 1766 den 23. October som rette 30te Dag efter Dødsfaldet indfandt sig på Skifte Forvalterens, Høyædle og Velbaarne Hr. Etats Raad og Amtmand Hauchs vegne, underskrevne Jens Stadel fra Høyris hos Selv-Eyer Bonden Christen Poulsen Helligsøe i Semb i Hvidbjerg Sogn paa Thyeholm udi Sterfboen efter hans afg. Hustrue Maren Peders-Datter for at tage denne Sterfboes efterladenskaber under lovlig Registrering og Vurdering til videre paafølgende Skifte og deeling i tiden at tilendebringe imellem Enkemanden, forn.te Christen Helligsøe paa den eene og hans med bemelte hans afg. Hustrue i Ægteskabet sammenavlede børn og Arvinger paa den anden Siide, som ere følgende:«

Herefter følger børnenes navne og en fire sider lang opgørelse over dødsboets løsøre. Kvægbesætning m.v.

Til slut står der: »Summa Wurderingens Beløb 311 Rdlr. 2 Mk. 4 Sk.

Så følger vurderingen af de gårde som Chr. P. H. ejede - og det var ikke så lidt jordegods.

Et Skiøde, udgivet af Sal. Poul Madsen Kjærs Hustrue Anna Niels Daatter af Semb i Hvidbjerg Sogn, dateret 24. August 1731, hvoraf sees, at Stærfboen derefter er Eyere af Hartkorn 1 Td. udi eén øde Gaard her i Semb, kaldet Olufsgaard, som er henfæstet efter foreviiste Revers Fæste-brev til Enkemandens Søn Poul Christensen i bemelte Semb for aarlig afrgift 1 Rdlr. 3 Mk. (Som den opmærksomme læser vil have bemærket bekræftes hermed endnu en gang, at Poul Christensen Helligsøe er en søn af Poul Madsen Kjær. Det blev jeg faktisk først selv opmærksom på, ved korrekturlæsning af mit skriveri. AaM.)

En Gaard, beliggende her i Hvidbjerg sogn paa Thyeholm, Grudgaard kaldet. (Det hedder gården den dag i dag – AaM.)

Ifølge Skiøde udgivet af Hr: Magister Wilhelm Rogert, forrige Sogne Præst til Hvidbjerg og Lyngs-Meenigheder, er Sterfboen Eyere af et

Huus udi i Semb Bye, Krogsboel kaldet. Huuset beboes af Else Christens Daatter.

En af Sr. Peder Isagger til Hindsels udstød Skiøde paa en Bondegaard her udi Semb, Hvilken Gaard og Eyendom efter forefunden Revers Fæste-brev i Fæste overladt Enkemandens Søn Poul Christensen.

Et stød udi i Lyngs Sogn på Thyeholm, som er bortfæstet til Erich Justesen og Niels Korsgaard.

Et Skøde hvorefter Sterfboen er Eyere af Halvdelen af en Veir Mølle i Hvidbjerg Sogn, Thorshøy Mølle kaldet. (Er der nogen af »Årbogens« læsere, som ved, hvor den ligger/har ligget?)

Enkemanden fremlagde et Skøde udgivet af Velbaarne Hr. Major Poul v. Klingenberg til Wolstrup, Tandrup og Koustrup iflg. hvilket Sterfboen eyer 3 Stæder beboet af hhv. Christen Tømmermand, Niels Jensen og Mogens Jensen.

Et Skiøde udstød af Velædle Sr. Jørgen Bilerschou til Weiberggaard under dato 12te Februar 1764 paa Stærboegaarden her i Semb beliggende.

Derudover ejer Chr. P. H. et par mindre jordløse huse - også der på egnen.

Hvad sker der i Danmark i den periode, som vi her beskæftiger os med ?

Ja - vi er jo da f. eks. i Tordenskjolds tid. Perioden mellem 1640 og 1720 plejer man jo at kalde »Svenskekrigene.« Det får mig til at tænke på en anden gren af min familie nemlig Ascanius slægten. Det var en præsteslægt. Navnet »Ascanius« er opstået ved, at den ældst kendte af denne familie kom fra Assens. Han hed Saxo Henriksen Ascanius. Han var født i 1650 og døde i 1734.

Navnet var blevet »latiniseret«, som det var på mode blandt den tids gejstlige. Et langt senere eksempel på denne foreteelse var Erik Scavenius (1877-1962). Han var fra Skagen. Hans navn siger »Årbogens« »voksne« læsere noget.

Saxo Henriksen Ascanius var sognepræst i Boddum - Ydby - Hurup fra 1695 - 1734. Ved at gå lidt tættere på ham, kan vi få bekræftet, at der under svenskekrigene faktisk også nåede

svenske tropper til Thy. Om ham kan man nemlig læse følgende: »Da man en gang ville forskrække ham med at svensken kom, sagde han: »Kommer han, så kommer han« Satte en gang 3 svenske Officerer under Bordet med de Ord:

»Saa Skam. See der Karle. Den som kommer først ud, faaer saa Skam, see der, Hug.«

Det er da lidt flot, at det er muligt ordret at gengive, hvad en mand udtalte for ca. 300 år siden. Det er også kun muligt, fordi manden lige præcis var - præst.

Den gang - og måske endnu - jeg ved det ikke - skrev præster nemlig biografi om deres forgænger i embedet. Det gjorde degne for øvrigt også.

Ja - og så var det da også i året 1733 at bønderkarle blev stavnsbundne. I første omgang fra 14 - 36-års alderen.

Det er lidt svært at lade være med at nævne en anden af den tids »berømtheder«. Hans navn var Chr. Jakobsen Drakenberg. Nogle af »Årbogens« læsere vil være stødt på det navn før.

Mit leksikon - udgivet i 1916 - køber hans historie og skriver om ham: »C. J. Drakenberg dansk/norsk sømand (1626 - 1772) er blevet bekendt både for sin usædvanlige levealder (146 år) og sin usædvanlige løbebane. Selv hævdede Drakenberg, at han havde været sømand/mariner under Tordenskjold. En senere tids historikere har pillet den historie totalt fra hinanden, men selv Jeppe Aakjær, som var en habil historiker købte den »and«.

Jeg kan vel passende afslutte oplysningerne om Chr. P. Helligsøe med lige at nævne, at han blev en gammel mand - og iflg. kirkebogen far til 22 børn i de tre ægteskaber, han havde levet i, samt at værdien af hans samlede jordegods udgjorde 2.360 rd. Det var på det tidspunkt en ganske net sum.

Vi skal have fat i Chr. P. Helligsøe's fjerde søn af første ægteskab.

Han hed Lars Christensen Hedegaard og blev født den 6/12 1744 i Hvidbjerg på Thyholm i Revs herred.

Han er min ane nr. 32 og den, som fører os frem til Refs Hedegaard. Han fik fæstebrev på

Revs Hedegaard i 1770. Det var hele gården han fæstede. I 1785 nævnes han ligeledes som fæster, og det gør han også, da han i 1793 købte gården. Man må altså gå ud fra som givet, at Lars Christensen Hedegaard har været eneste fæster og beboer af Refshedegaard fra 1770, til han bliver ejer af gården i 1793. Her vil jeg gerne have lov at indskyde, at Anne Overgaard har udarbejdet en liste over, hvem der i tidens løb har været ejere og fæstere af Refs Hedegaard. Denne liste går tilbage til 1682 hvor der nævnes Mads Lauritsen Hedegaard, som er født ca. 1631. Om denne liste skriver Anna Overgaard: »Jeg er også meget interesseret i Refs Hedegaard. Det er spændende, at man kan komme så langt tilbage i den samme slægt på den samme gård.« Dette med, at vi i denne historie nu er så langt tilbage som året 1631 giver mig lejlighed til at fortælle en af den slags historier, som jeg holder så meget af. Nemlig dem som fortæller noget om, hvad der skete på den tid i Danmarkshistorien, som vi just her og nu beskæftiger os med.

I 1631 er vi på Maren Spliid's tid. Maren Spliid var, som nogen vil vide fra Ribe. Hun blev anklaget for at være heks. Hendes mand var skrædder og værtshusholder i Ribe. Byen havde imidlertid endnu en skrædder. Han blev en aften lidt voldsom på Maren's mands - Laurids Spliid's værtshus, og Maren smed ham ud. Det var katastrofalt. Det skulle hun have ladet sin mand gøre. At en kvinde smed en mand ud af et værtshus, var for manden simpelt hen utåleligt. Skrædderen som Maren havde smidt ud blev syg. Tilmed gik hans forretning dårligt, så han anklagede Maren for at være heks!

Set med den tids øjne. Ja men naturligvis. Nu om stunder ville vi sige - unaturligvis.

Maren endte da også i Blåtårn i København, hvor selveste majestæten Christian den fjerde overværede hendes vandprøve. Den bestod hun ikke.

Det var der ingen, der gjorde. Vandprøven var så viseligt indrettet, at hvis man ikke druknede, så var man heks. Hun blev sendt tilbage til Ribe, hvor hun endte sine dage - som heks - på bålet. Hun blev dog udvist den nåde, at hun havde en sæk krudt bundet på ryggen, da hun

blev sat på bålet. Dette her fortæller lidt om, at på trods af Christian den fjerdes mange fortræffelige egenskaber, så var han dog et offer for den sene middelalders imbicile overtro, og det har hans undersætter - herunder Poul Kjær - også været!

Tilbage til Lars Christensen Hedegaard.

Da han køber gården begynder skødet, som er dateret den 14/6 1793 og tinglyst den 1/8 samme år, således: »Jeg underskrevne Christen Oddershede boende i Dover by, Ydby sogn tilstår herved og vitterliggør at have solgt og afhændet, ligesom jeg også herved sælger, skøder og aldeles afhænder fra mig og mine arvinger til velagte Lauritz Christensen boende i Refshedegaard den mig tilhørende gård Refshedegaard, som køberen bebor og hidtil i fæste haft haver, der er beliggende i Ydby sogn, Refs herred, Vestervig amt.

Fra Lars Christensen Hedegaard's hånd foreligger der nogle skriftprøver. Noget som vi i dag ville kalde en slags eksamensopgaver. Kopi af disse skriftprøver er jeg kommet i besiddelse af igennem fru Linne Hedegaard tidligere Refs Hedegaard. Det pudsigeste ved det er, at det ene af papirerne er underskrevet Lars Christensen Hedegaard. Sådan staver han faktisk sit navn - altså i det ene tilfælde. I det andet tilfælde, som i parentes bemærket er skrevet med en mere stilistisk håndskrift underskriver han sig Lars Christensen Helligsøe.

Det ene skriftstykke er dateret Hvidbjerg skole den 22. Februaris anno 1761. Her er noget som forvirrer mig lidt. I 1761 må Lars Helligsøe være omkring 16 - 17 år, og så gammel har han næppe været, da han forlod skolen. Det normale var vel, at man gik ud af skolen, når man blev konfirmeret. Det med, at det er fra Hvidbjerg skole, ser jo rigtigt nok ud. Da han kommer ud af skolen er han formentligt forsat hjemmeboende i Hvidbjerg og kommer først senere til Refs Hedegaard i Ydby.

I øvrigt kan et uddrag af, hvad han skrev vel give et tidsbillede. Jeg har ved flere tidligere lejligheder konstateret, at vore forfædre som f.eks. her i 1700 tallet var betydeligt mere religiøse end de fleste af os er i dag.

Her følger en lille smagsprøve - i Linne

Hedegaards oversættelse: »En fattig æres for sin vidskabs skyld og en rig æres for sin rigdoms skyld. En viis søn skal glæde sin fader, men en dårlig søn er en moders græmmelse.«

Jeg ved ikke helt hvorfor, men dette her får mig – krønikeskriveren - til at tænke på et mundheld, som min mor brugte. Mor sagde: »Der er altid en forfærdelig vitteværdighed (jeg aner ikke om det er rigtigt stavet) når en fattig mand er fuld - og når en rig mand skal begraves. » Mor var indfødt thybo. Udtrykket er således ægte nok..

Tilbage til den religiøse tekst. »Herren lader ikke en retfærdiges Siel hunge, men hand skal udstøde de ugudeliges Plagerie. En falsk Haand gjør arm, men dend flitiges Haand gjør riig.

En retfærdiges ihukommelse er en Velsignelse, men de ugudeliges Nafn skal raadne«.

Den sidste bemærkning i ovennævnte skriftstykke er ret karakteristisk for den tid.

Det var jo den gang præsterne var herremændenes og adelens forlængede arm. Præsternes forkyndelse havde en »skjult dagsorden«, som gik ud på at holde bønderne på den plads og i den (under)stand, som de var født ind i. En tankeassociation i den forbindelse. Da jeg var soldat i Odense i midten/slutningen af 1950'erne ville lederen af KFUM's soldaterhjem altid så gerne, at vi skulle synge en sang, hvori følgende bevingede ord forekom: »Den som byder lyder først, den som tjener han er størst«. Det er naturligvis noget sludder, for den som tjener, han lyder jo også - først.

Hvis en læser skulle komme på den tanke, at jeg har noget imod islamiske fundamentalister, og/eller missionsfolk, så har vedkommende fuldkommen ret. Selv min far som jeg mener var et troende menneske, sagde, at hvis du køber en ko i Jesu navn, så er den trepattet. Jeg må antage, at denne udtalelse er en såkaldt »søj« Al den stund, at jeg ikke behersker det sprog, som vel må kaldes »thybomål«, så er det i alle tilfælde ikke noget, som jeg har fundet på.

Vi skal tilbage til Lars Christensen Hedegaard.

Han var den ældste i slægten, som min far har »kendt«. Chr. P. Helligsøe har min far aldrig hørt om. I 1932 har min far forsøgt at

komme længere tilbage i historien ved hjælp fra en mand fra Landsarkivet i Viborg. De oplysninger som derved kom frem var forkerte og ledte hele familieforskningen på vildspor. Først i 1968 da jeg med særdeles sagkyndig assistance fra arkivar Henning Paulsen genoptog efterforskningen, blev trådene redt ud.

Min far havde fået oplyst, at Lars Christensen i Refs Hedegaard skulle være nævnt med tilnavnet Kappel. Det var forkert. Der var ganske vist en Lars Christensen Kappel, men han hørte hjemme i Hundborg herred, han nævnes i Nørretoft (Nordentoft?) og synes at være broder til Poul Christensen Kappel, der i 1781 var borger og indvåner i Thisted.

Heraf kan man lære, at man skal træde varsomt, når man går efter sine kilder. Hvis ikke det, som man finder frem til er rigtigt, så er det hele temmelig værdiløst. Bortset fra det, så kan jeg - og måske også mine eventuelle læsere - godt lære noget af den »forkerte« Lars Christensen. I et udskrift af Ulstrup gods' fæsteprotokol 1686-1800 kan man læse følgende:« Kiendes jeg underskrevne Peder Mortensen, fuldmægtig ved Ulstrup og herved vitterlig gjør at have stæd og fæst, og hermed stæder og fæster til velagte unge Karl Lars Kristensen, som med foreviisende rigtig Pas af Dato 6te April dette Aar fra Føede Stavn er afskeediget, én mig i Ydby Sogn tilhørende egen stæd Bondegaard Refs Hedegaard kaldet, som sal. Mads Lauridsen sidst i Fæste havde og fradøde.« Inden jeg fortsætter, har jeg lige en lille kommentar. Det var jo altså også let at gå i en slægtsforskningsmæssig fælde, når både ejeren og fæsteren af den samme gård hed det samme.

Herefter følger en række forpligtelser, som i h.t. skødet skal opfyldes - og så - følger denne bemærkning: »Da hand derimod for ald Kiørsel, Hoverie, Ægt og Arbejde sin Livstiid skal være befried«. Skødet er underskrevet den 6te Junii 1770 og fortæller således noget om den tids livsbetingelser. I øvrigt er »Ægt« og »Arbejde« blot to forskellige ord for det samme begreb. Ligesom vi nu om stunder siger slide og slæbe.

Med ovenstående har jeg fortalt, hvad jeg har af oplysninger om Lars Christensen Hedegaard

bortset fra, at jeg ved en henvendelse til Hærens arkiv – nu underlagt Rigsarkivet, fik at vide, at han formentlig aldrig har været soldat. Med sikkerhed kan det ikke siges, men det er overvejende sandsynligt. Den »fornøjelse« er der ikke mange af min forfædre, som har undgået.

Lars Christensen Hedegaard's søn skal jeg ikke beskæftige mig med. Det har jeg gjort ret indgående med min artikel i »Årbogen« for 1997. Den artikel som jeg kaldte: »Fra Refs Hedegaard til Den Kongelige Livgarde til Hest - og hjem igen«.

En enkelt tilføjelse har jeg dog til denne artikel. Til tider har jeg spekuleret på, hvorfor Chr. Larsen Hedegaard kunne låne penge af proprietær Djørup til Aunsbjerg. Jeg har et bud på det. Dels er det sandsynligt, at Chr. L. Hedegaard har bestyret Skibstedgaard for Djørup, og dels kunne det måske være noget med, at Chr. L. Hedegaard qua sine 8 år som soldat i kongens København har tillagt sig nogle omgangsformer, som har givet ham mod til at henvende sig til en mand som Djørup. Det skal man ikke forstå sådan, at en mand var regnet for noget, fordi han havde været soldat i 8 år. Det var han absolut ikke! Sådan en tjeneste var bare en bondekarls naturlige - eller forbandede - pligt - alt efter fra hvilken og hvis side man ser det.

På kirkegården i Ydby står der en gravsten med følgende indskrift:

Peiter Nielsen af Refshedegaard, f. 10 Marts 1816 d. 1. Novbr. 1879 - og Hustru Else Jensdatter f. 4. Novbr. 1815 d. 1. Novbr. 1897.

Historien bag teksten på denne gravsten får vi nedenstående. I et testamente, som er udfærdiget af Christen Larsen Hedegaard's broder - Mads Larsen Hedegaard.

Jeg er i besiddelse af en kopi af dette testamente, som gengives nedenstående i fotokopi. Deri hedder det:

»Da jeg undertegnede Mads Larsen, boende i Refshedegaard i Ydbye Sogn der stedse have levet ugift og fremdeles agter at henleve min øvrige Tid i ugift Stand og altsaa ikke nærer noget Haab om at blive velsignet med Livs-Arvinger, saa har jeg med fri Villie og fuld

Gravsten på Ydby kirkegård.

Overlæg besluttet at oprette saadan Bestemmelse, hvorpaa jeg tør forvente Kongelig alle-naadigst Confirmation, hvorved jeg indsætter min Søsterdatter Else Jensdatter Douer til efter min Død at være uindskrænket Eijer af min hele Boe. Intet i nogen Maade undtagen, være sig rede Midler, fæste eller løse Eiendomme og udestaaende Fordringer uden nogen Deling, enten af Rettens Middel eller Andre mod, at hun efter Boet udbetaler til min Broder Christen Larsen Hedegaard i Ydbye eller hans Arvinger 1000 Rbd. Rede Sølv, skriver Eet Tusinde Rigsbanksdaler rede Sølv.

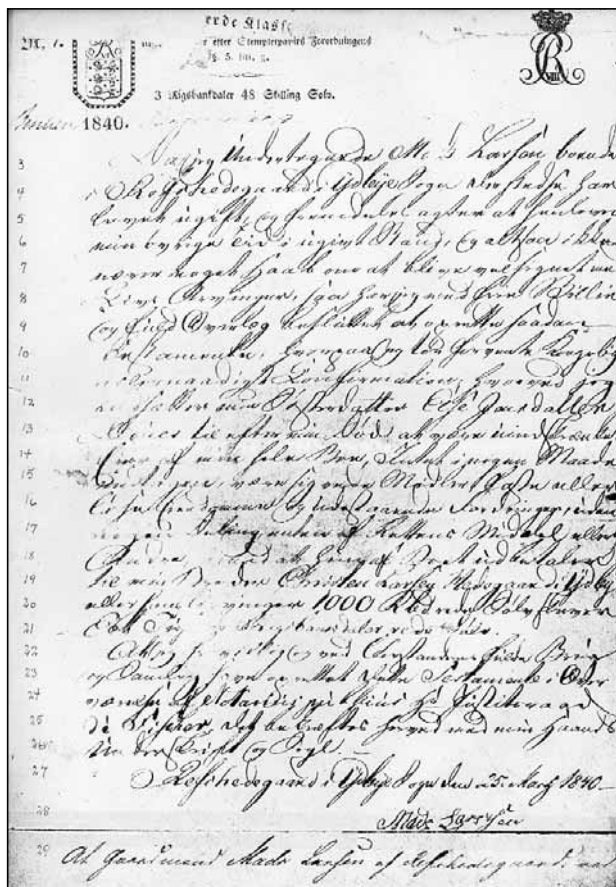
At jeg frivillig og ved Forstandens fulde Brug og Samling have oprettet det Testamente i Overværelse af Notarius publicus Hr. Justitsraad de Fischer det bekræftes herved med min Haands Underskrift og Segl.

Refshedegaard i Ydbye Sogn den 15. Marts 1840.«

Underskrevet Mads Larsen

Hvorfor Mads Larsen testamenterer Refshedegaard til sin søsterdatter Else Jensdatter, kan jeg ikke vide, men jeg kan gætte på en forklaring. Situationen kan jo have været den, at Chr. Larsen Hedegaard hellere end at overtage gården fra sin bror ville have pengene og starte på noget nyt. Jeg ved det ikke. Imidlertid ligger vel i dette testamente kimen til, at jeg ikke er født i Refshedegaard. Jeg kan berolige »Årbogens« læsere med, at det næppe har været noget smerteligt tab for dansk landbrug. Jeg ved ikke, om jeg kunne finde ud af at fodre en høne med korn (hvis det er det, den skal have). Jeg har aldrig prøvet.

Imidlertid kan man konstatere, at Peiter Nielsen vandt sig Else Jensdatter's hjerte, (det må man da håbe)- og - hele Refshedegaard. Peiter Nielsen har næppe været den eneste, som på frierfødder begav sig ned ad vejen til Refshedegaard. Hun var et ganske godt parti, hvilket jo ikke udelukker, at hun også kan have været en ganske køn prinsesse.

Mads Larsens testamente.

Nu vil jeg gerne beskæftige mig lidt med Chr. L. Hedegaard's søn – nemlig Mikkel Christensen Hedegaard.

Han blev født den 15/6 1819 og han døde den 11/10 1888. Det var for øvrigt året før min far blev født, så ham må min far have hørt meget om gennem sin far Lauritz - Laust - Mikkelsen kaldet.

Det har han også. Det bekræftes af nogle notater om ham, som jeg har gjort. Oplysningerne har jeg ikke fra min far. Mens far levede havde jeg desværre endnu ikke »set lyset«. Jeg husker dog, at jeg en enkelt gang har været i Thy sammen med min far. Vi besøgte blandt andre Jens Didriksen. Ved den lejlighed var vi inde et sted, hvor jeg så vidt jeg husker, af min far blev gjort opmærksom på 1) derinde må du ikke bande knægt! 2): derinde har din farmors væv stået. Det første var det vigtigste.

I min ungdom var jeg nok lidt interesseret i slægtens historie, men havde desværre ikke øje for at få historierne underbygget og - navnlig - omhyggeligt nok at få noteret mine kilder. Nå det må være tilgiveligt.

På sådan et kartotekskort, som jeg oprettede for hver af mine aner i lige mandslinie, har jeg ned over Mikkel Hedegaard's kort noteret følgende: Lægdsgård. Det er gården blevet kaldt fordi Mikkel Hedegaard var sognefoged. Sognefogeden var også den, som førte lægdsrullen a` jour. Brandassurance. Sparekasse. Endvidere har jeg noteret. Ikke elektricitet. Ikke særligt religiøse. Gik med barselpotter. Bilæggerovnfyres i fra køkkenet. Åbent ildsted. Sov inde i stuen. Lavt til loftet. Bryllup –store fester. Disse korte kommentarer, som stammer fra min mor, ville jeg meget gerne have kunnet underbygge i dag, men det kan jeg desværre ikke. Men at Mikkel Hedegaard har været en mand, som ikke alene var optaget af sit eget, men også interesserede sig for det samfund, som han levede i, kan der næppe herske tvivl om.

Elly Mardal har beskæftiget sig med Mikkel Hedegaard i et festskrift udgivet i anledning af Boddum /Ydby Sparekasse's jubilæum. I dette hæfte findes også et fotografi af Mikkel Hedegaard's gård, som gengives nedenstående.

Jeg har et original dokument om Mikkel Hedegaard. Deri hedder det:

Andet jydsk District.

Foreviseren Mikkel Christensen, Ydbye af Thisted Amts 53 Lægd, Løbe = No 40 og nu 26 Aar gammel, 66 Tommer høi, blaa af Øjne, brun af Haar og stærk af Skuldre (ulæseligt)..... af Been, ansættes som beviist huuslig Stilling som Gammel Søn til Soldat ved Forstærkningen for at værne om Landet, saaledes som allernaadigst paabuden er; og meddeles ham dette Indrulningsbeviis til egen Sikkerhed og alle Vedkommendes Efterretning.

Landmilitce-Sessionen for Thisted Amt den 17/10 1845.

Jeg har ladet mig fortælle, at det at være »Gammel Søn« i praksis betød, at man var fritaget for militær tjeneste. Det som jeg konkret ved, er at »Forstærkningen« betyder reserven.

Hvis det er tilfældet, så er det unægtelig en ganske honet - og human - indstilling fra en så inhuman institution som netop militæret.

Endvidere har jeg nogle meget direkte oplysninger om Mikkel Christensen Hedegaard, som stammer fra det, som min far kaldte »Ligvers«.

Jeg går ud fra, at det vel er udarbejdet af den stedlige præst. Det indeholdt udover et par salmer, som vel skulle synges ved begravelsen nogle personlige oplysninger om den afdøde. Der indledes med nogle data om fødselsår, hvilket år manden er blevet gift, hvor mange børn der var i ægteskabet o.s.v. Så kommer de mere direkte oplysninger om den afdøde. Heri kan man læse følgende:

»Nu maa de to andre (børn Aa.M's bem.) følge deres Fader til Graven og der sige ham det sidste Farvel her i Livet, og sikkert gøre det med Vemod og Tak; thi han har stedse været dem en kjærlig Fader, der altid har havt deres Vel for Øie og virket for dem til Kræfterne svigtede ham. I længere Tid har han været svagelig, men har da altid nydt en kjærlig Pleie hos sin Søn og Svigerdatter hos hvem han boede. Hans Sygdom tog dog mere og mere til, saa han maatte nedlægge Vandringsstaven og søge Hvi-

le i Gravens Mørke Kammer. Hans Vandring iblandt os er nu endt, men vi maa sige, at han var en meget oplyst Mand af sin Tid, hvorfor han ogsaa har beklædt flere Tillidsposter, og har altid været agtet og æret i høi Grad af sine Medborgere; thi han var saare hæderlig og paalidelig i al sin Vandel. Vort Ønske ved hans Baare skal da være, at han hinsides Graven maa opvaagne til Fred og Glæde»

Ovenstående beretning er måske ikke alt for munter, men dels handler det jo altså om et dødsfald og dels fortæller det noget om den tid, som vi her beskæftiger os med.

Det overordnede mål med mit skriverseri har just været at finde frem til skriftlige kilder, som fortæller om den tid, som de omtalte personer har levet i.

Nogle gange har jeg bevæget mig lidt væk fra mit egentlige emne, men det har så - også - været for at fortælle om hine tiders måde at tænke - og - skrive på.

De bønder, som jeg har beskæftiget mig med, blev jo forholdsvis tidligt frie- og - selvejerbønder.

Stavnsbåndet bliver jo officielt afskaffet i 1788, men i praksis virkede det jo nogle steder i landet meget længere. Og så er det lidt mærkeligt at tænke på, at det jo ikke er almuen eller hovbønderne, som fremtvinger stavnsbåndets ophævelse. Måske er det alligevel ikke så mærkeligt. Disse folk var jo i århundreder blevet kuet i en grad, som havde frataget dem enhver form for initiativ, hvilket også viste sig på den måde, at livet i landsbyen igennem mange generationer var statisk. For øvrigt var bønderne på Sjælland mere kuede end bønderne i Jylland. Det er der imidlertid en naturlig forklaring på. I hine tider sagde man, at jo længere væk fra Sjælland man kom, jo længere bort fra herremandens (læs: ridefogedens) pisk, kom man også. Og der var altså meget mere adel (ryttergods) på Sjælland, end der var i Jylland, og herunder ikke mindst i Thy.

Det ændrer imidlertid ikke ved, at det var kongen og adelen som fremtvang ændringen i bøndernes og landbrugets kår.

At de så gjorde det af økonomiske grunde er en anden sag.

Mikkel Hedegaard og hustru samt folkene på gården i Sdr. Ydby i 1888.

Og så et lille »suk«. Det er sørgeligt at se, hvilken tilstand Refshedegaard henligger i nu om stunder.

Den gård, som i flere hundrede år, har givet et fornuftigt udkomme til mange generationer, men det kan den vel ikke mere.

I min indledning anførte jeg, at jeg ville skrive om den ældste del af min familie, som jeg kender.

Det har jeg gjort efter bedste evne.

Min farfar Lauritz Mikkelsen og min farmor Maria Elisabeth f. Jensen, (deres gravsten står på Ydby kirkegård) samt mine forældre kan vi eventuelt komme tilbage til en anden gang.

Grunden til, at jeg i dag sidder i Silkeborg er, at min far Kristian Maltinus Mikkelsen og min mor Else Maria f. Christensen i 1928 »udvandrede« fra Hurup, hvor de havde haft en møbelforretning, til Silkeborg hvor de etablerede

de en ny møbelforretning. Da mine forældre flytter til Silkeborg i 1928 har min fars familie i mindst 300 år boet indenfor et geografisk område, som begrænses af Semb i syd og Ydby i nord. En strækning på under 15 km. Trods det har jeg aldrig set eksempler på, at kusiner er blevet gift med fætre, hvad der godt kunne forekomme.

Når jeg tæller mine børn og børnebørn med, så ved jeg noget om min slægt i »lige mandslinie« i 10 generationer.

Ja - 11 generationer faktisk. Om den 11. generation - nemlig Poul Madsen Kjær's far ved jeg dog kun én ting.

Ham måtte de kalde Mads! Det har de også gjort.

For det har han med usvigelig sikkerhed hedd.